

«Мектеп жасына дейінгі баланың дұрыс сөйлеуін қалыптастыру»

Мектеп жасына дейінгі бала сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың маңызды кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде бала тілінің дамуының негізі қаланады. Дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыру — бұл тек сөздерді айту ғана емес, сонымен қатар баланың ойлау қабілетін, коммуникативтік дағдыларын дамыту болып табылады.

1. Сөйлеудің ерте кезеңдеріндегі маңыздылығы

Бала өмірінің алғашқы жылдарында тіл дамуының негізі қаланады. Бұл кезеңде сөйлеу тек баланың сыртқы әлемді қалай қабылдайтынын білдіріп қана қоймай, оның психологиялық және әлеуметтік дамуына әсер етеді. Бала сөздермен қоршаған ортамен байланыс орнатуды үйренеді, әрі тіл арқылы өз ойлары мен сезімдерін жеткізуді үйренеді.

2. Дұрыс сөйлеуді қалыптастырудағы ата-ананың рөлі

Ата-ана баланың дұрыс сөйлеуін қалыптастыруда негізгі рөл атқарады. Баланың тілін дамытуға бағытталған жұмыстар ата-ана мен тәрбиешінің бірлескен күш-жігерімен жүзеге асырылады. Ата-ана баламен жиі сөйлесіп, оның сұрақтарына толық жауап бергені жөн. Осылайша, бала жаңа сөздерді үйренеді, сөйлеу дағдылары дамиды.

- **Кеңес:** Балаңызбен күнделікті әңгімелесіңіз. Әңгімелесу барысында баланың сөздік қорын кеңейту үшін оның айтқан сөздерін толықтырып немесе нақтылап отырыңыз. Мысалы, егер бала «қолым ауырып тұр» десе, сіз оған «иә, қолың ауырып тұр ма? Ол неге ауырды?» деп жауап бере аласыз.

3. Сөздік қорын дамыту

Мектеп жасына дейінгі баланың сөздік қоры көбінесе оның сөйлеу қабілетін анықтайды. Оқулықтар мен ертегілерді оқу, жаңа сөздер мен тіркестерді қолдану, балаға күнделікті тұрмыстық жағдайларда жаңа сөздер үйрету – бұл сөйлеу дағдыларын дамытуда өте тиімді тәсілдер болып табылады.

- **Кеңес:** Баламен бірге суреттері бар кітаптарды қараңыз, әр суретті сипаттаңыз. Кітаптағы кейіпкерлердің іс-әрекеттері туралы әңгімелесіп, жаңа сөздерді үйретіңіз.

4. Есту және көру қабілеттерін дамыту

Сөйлеу тек сөздер мен дыбыстардың комбинациясы ғана емес, баланың тыңдауға және көруге деген қабілетіне байланысты. Егер бала тыңдауға немесе көруге қабілетсіз болса, ол сөздерді дұрыс айтып, түсіну қиындықтарымен бетпе-бет келеді. Сондықтан есту және көру қабілеттерін дамытуға көңіл бөлу қажет.

- **Кеңес:** Әр түрлі дыбыстар мен сөздерді тыңдауға мүмкіндік жасаңыз. Мысалы, күнделікті ойын кезінде «қоңырау», «музыка», «жануарлардың дауыстары» сияқты түрлі дыбыстарды ажыратуға үйретіңіз.

5. Грамматикалық құрылымды дұрыс қолдану

Мектеп жасына дейінгі бала тілін дамытудың маңызды аспектісі — оның сөйлеу құрылымының дұрыс қалыптасуы. Бұл — сөздерді дұрыс орналастыру, сөйлемдерді толық құра білу, көптік пен тәуелділік формаларын дұрыс қолдану. Баланың грамматикалық дағдыларын дамытудың маңызды құралы — оны дұрыс үлгімен қамтамасыз ету.

- **Кеңес:** Балаға дұрыс үлгі көрсету өте маңызды. Мысалы, бала «Мен бару керек» деп айтса, сіз оған «Мен барамын» деп дұрыс үлгі көрсетіңіз. Сондай-ақ, әр сөйлемде толық грамматикалық құрылымды қолдануға көңіл бөліңіз.

6. Сөйлеу дағдыларын ойын арқылы дамыту

Сөйлеуді дамытуда ойынның рөлі үлкен. Ойын арқылы бала шығармашылықпен ойлап, сөздер мен сөйлемдерді еркін қолданады. Ойындар кезінде бала неғұрлым еркін сөйлейді, өз ойларын толық жеткізеді.

- **Кеңес:** Баламен бірге рөлдік ойындар ойнаңыз. Мысалы, «дәрігер» немесе «дүкен» ойындарын ойнау арқылы баланың сөздік қорын және сөйлеу дағдыларын дамытуға болады. Бұл ойындар балалардың өздерін қоршаған әлемді түсінуіне және тілін дамытуға мүмкіндік береді.

7. Әңгімелеу дағдыларын дамыту

Мектеп жасына дейінгі бала сөйлеу барысында жай ғана сөздер айтудан гөрі, тұтас әңгімелер мен оқиғаларды айтып, пікір білдіруді үйренуі керек. Әңгімелеу арқылы бала логикалық ойлау қабілетін дамытады, сөйлемдерді байланыстырып, оқиға желісін жүйелі түрде айтып үйренеді.

- **Кеңес:** Баланың күнделікті өмірі туралы қысқаша әңгімелерін тыңдаңыз және оған өз оқиғаларын немесе ертегілерді баяндауды сұраңыз. Бұл әдеттерді жасау арқылы баланың сөйлеу дағдыларын дамытып, сөздерді дұрыс қолдануына ықпал етесіз.

8. Қателіктерді түзету және сөйлеу дағдыларын жетілдіру

Бала сөздерді дұрыс айтпайтын кездерде оны ашық түрде сынамаңыз, бірақ оны дұрыс айтып көрсетуге тырысыңыз. Бұл жағдайда, түзетуді баланың өзін түсіндіріп, оның сөздерін толықтырып көрсеткен жөн.

- **Кеңес:** Егер бала сөздерді дұрыс айтпаса, оны жұмсақ әрі түсінікті түрде түзетіңіз. Мысалы, «Алма» деп айтқанда «Ала» деп айтса, «Иә, сен алма дедің. Алма деп айту керек» деп айтсаңыз болады.

Қорытынды:

Мектеп жасына дейінгі баланың дұрыс сөйлеуін қалыптастыру — бұл үдеріс ата-ана мен тәрбиешінің бірлескен жұмысы арқылы жүзеге асады. Бала тілінің дамуы оның жалпы психоәлеуметтік дамуына әсер етеді. Тіл арқылы баланың ойлау, шығармашылық қабілеттері, әлеуметтік қатынастар орнату дағдылары дамиды. Сондықтан баланың тілін дұрыс дамытуға қажетті уақыт пен күш-жігер жұмсап, оны әрдайым қолдап отыру маңызды.